

Familiesores

Genesis 37:1-20

Ds. Ilonka Terlouw | Oorspr. winter 2007

Genesis 37:2b en 20

Jozef, die inmiddels zeventien jaar was, weidde gewoonlijk samen met zijn broers de schapen en geiten; hij hielp de zonen van zijn vaders vrouwen Bilha en Zilpa, en alle praatjes die over zijn broers de ronde deden vertelde hij aan hun vader door. [...]

Dit is onze kans! Laten we hem vermoorden en hem ergens in een put gooien. We zeggen gewoon dat hij door een roofdier is verslonden. Dan zullen we eens zien wat er van zijn dromen uitkomt.'

1. Intro

Vroeger, voor het slapengaan, kroop ik vaak even bij mijn kleine zusje in bed. En dan vroeg ze me: wil je weer een Bijbelverhaal vertellen? Haar favoriete verhaal was het verhaal van Jozef. Ik weet niet hoe vaak ik dat verhaal wel heb moeten vertellen!

Dan vertelde ik over Jozef en de dromen die hij had, over hoe hij een mooie mantel van zijn vader kreeg, hoe hij zijn broers zocht en naar Egypte verkocht werd. Vaak probeerde ik daar te stoppen en de rest voor de dag erna te bewaren. Maar ik mocht natuurlijk niet weg voor het *happy end* ook verteld was: Jozef, die hoog op zijn troon in Egypte zit.

Wat moeten de mensen in Egypte tegen hem hebben opgekeken! Jozef was een buitenlander, die - voor die tijd zeker - van ver kwam. Deze buitenlander kwam uit het donkere bergland dat ergens achter de droge en stoffige mijlen van de Sinaï woestijn lag. Hij had het ver geschopt als koning van Egypte.

Kijken wij niet net zo tegen Jozef op? Wat werd die man gebruikt door God!

2. Gods werk begint wanneer je jong bent

Maar laat één ding duidelijk zijn: zó begon zijn leven niet.

We lezen voor het eerst over Jozef in Genesis 37, wanneer hij nog maar 17 jaar oud is. Nog *niets* van de toekomstige glorie en rijkdom is daar te zien. Maar God is er al wel. God werkte niet pas in en door Jozef toen hij koning van Egypte was. Nee, dat succes in zijn latere leven was het gevolg van Gods werk in zijn leven daarvoor. Van Gods werk in zijn jeugd. Dát is waar het leven van Jozef met God begon.

Dat is ook van belang voor ons. Als je ernaar uit ziet om door God gebruikt te worden, dan is dit het moment waarop je leven met God start. Wij bidden soms heel gemakkelijk: *'Vader, hier ben ik, ik geloof in u, wilt u mij alstublieft op een dag gebruiken voor uw dienst? Dat ik u mag dienen en mijn leven ook van betekenis mag zijn?'* Maar we maken zo makkelijk de fout om te blijven hangen in: *'dat ik op een dag ooit'* door U gebruikt mag worden. Het kan zelfs een excuus worden in onze relatie met God: We wachten passief af tot dat moment komt dat God ons écht gaat gebruiken.

Maar dan missen we de clou! Het gaat juist om die woorden: *'Vader, hier ben ik. Nu.'* Niet morgen of overmorgen, maar nu. God moet nu zijn werk in je kunnen doen, om je geschikt te maken voor zijn dienst.

Jozef is nog maar 17, als we voor het eerst over hem lezen,
Daniel was 14 en ondergaat eerst een hele training aan het hof,
Mozes was nog maar een baby. 40 jaar groeit ie op aan het hof, 40 jaar in de woestijn.

Hoe God hun later kan gebruiken is afhankelijk van hoe God in hun leven daarvoor aanwezig was.

Nu, nu is de tijd dat je leven met God begint.

Nu wil hij zijn werk in je beginnen.

Nu wil hij dat jij je toewijdt aan zijn dienst.

3. Jozefs familie

Terug naar Jozef. Hoe zag dat jonge leven van Jozef er dan uit? – Als we eerst

eens kijken naar de familie waar hij vandaan komt, dan is dat niet zo'n mooi plaatje. Zijn hele familie bestaat uit leugenaars en moordenaars.

Wie was de **vader** van Jozef? Dat was Jakob. Zijn naam betekent zelfs 'bedrieger'. Herinnert u zich hoe Jakob zijn vader Izaäk bedroog met dat stuk wildbraad en zijn broer Ezau daarmee de zegen ontnam?

En Jozefs **moeder**? Dat was Rachel. Een van haat vervulde vrouw. Tweemaal staat er in de Bijbel dat zij Lea haat. Verbitterd in de strijd met Lea om wie de meeste kinderen kreeg. Een vrouw ook, die haar hart toch niet volkomen aan God kon geven. Toen ze van Laban vertrokken, stal ze de teraphim, de beeldjes van de huisgoden. Ze was dus nog een dievegge ook.

Zou het met Jozefs **stiefmoeder** Lea beter gesteld zijn geweest? We lezen niet heel veel over haar. We weten wel dat ze de 2e keus van Jakob was, daar zal ze allicht niet zo blij mee zijn geweest, en we lezen dat ze met Rachel een strijd voert wie de meeste kinderen kan krijgen.

En weet u wie Jozefs **oma** is? Dat is Rebecca. Dat was pas een bedrieger eerste klas! Rebecca had haar zoon ertoe aangezet om haar man (Izaäk) te bedriegen, toen met die zegen en dat wildbraad.

En de andere **opa**, tegelijk ook een **oom** van Jozef? Laban is zijn naam. Als je iemand niet kon vertrouwen dan was het Laban wel. Vol van leugen en bedrog. Een man die zijn woord nooit hield. Welke afspraak hij ook met Jakob maakte over welke lammeren voor Jakob waren, hij veranderde het wel weer. En zonder problemen bedroog hij Jakob ook nog eens door hem Lea te geven in plaats van Rachel.

En de **broers** van Jozef? Nou daar was het niet veel beter mee gesteld. Ze beloofden de mannen van Sichem dat één van hen met hun zus Dina mocht trouwen als ze zich allemaal zouden besnijden. Maar i.p.v. zich aan hun woord te houden, vermoordden ze hen allen koelbloedig. Lees hfdst. 34 er maar op na.

En de **oudste** van het stel, Ruben, die eigenlijk een goed voorbeeld moest geven? Een immorele man die niet om normen of waarden gaf. Hij bedroeg zijn eigen vader en ging naar bed met de vrouw van zijn vader.

Wat een familie, niet?

Wat voor een voorbeeld kreeg Jozef in zijn leven?

Het is zoals de mensen later zouden zeggen van Jezus:

‘Kan uit Nazaret iets goeds komen?’ (Joh 1:47)

Kan er uit deze familie iets goeds komen?

Dat zal niet meevallen. Als dit het voorbeeld is dat je krijgt.

We zien in het leven van Jozefs broers, hoe zij het gedrag van hun ouders kopiëren. Niet minder dan 3x staat er in Genesis 37 dat zij Jozef haten. Maar hoe konden ze ook anders? Wat voor voorbeeld hadden ze, dan Rachel die Lea haatte?

In Exodus 20 lezen we dat God - klassiek gezegd - 'de zonden van de vadersen bezoekt aan de kinderen, aan het 3e en aan het 4e geslacht'. Dit, wat we bij Jozef zien, is waar daar op bedoeld wordt. De zonde wordt overgedragen en heeft zijn effect van geslacht op geslacht.

Dat is nou de familie van Jozef.

4. Jozefs jeugd

Als we tegen deze achtergrond bedenken wat voor jeugd Jozef had, dan ziet dat er ook allerminst mooi uit.

Het was een jeugd, gekenmerkt door eenzaamheid. Zijn moeder stierf toen hij nog jong was. Het is niet waarschijnlijk dat zijn stiefmoeder Lea erg gek op hem was. Hij had wel een jonger broertje, maar die moest altijd thuisblijven bij zijn vader. Hij moest daarentegen met zijn oudere half-broers mee, die hem altijd alleen maar uitlachten, de spot met hem dreven en hem haatten. Hij had allerlei vreemde dromen. Daarmee was hij anders dan de anderen. Het moet een eenzame jeugd zijn geweest. (Jozef was mogelijk zelf ook de liefste niet, maar dat doet niets af aan het feit, dat hij zich toch ook heel eenzaam moet hebben gevoeld.)

En dan lezen we het verhaal van de broers die hem opwachtten en hem verkochten. De appel valt nog steeds niet ver van de boom: zoals hun vader ooit zijn vader bedroog, bedriegen zij net zo gemakkelijk weer hun vader door te zeggen dat Jozef door een wild beest verscheurd is. Jozef werd verkocht voor 20 zilveren munten door zijn eigen broeders, evenals Jezus later voor 30 zilveren munten verkocht zou worden door één van zijn eigen discipelen.

Dat is het leven van Jozef. Dat is waar het begint.

Er niks om naar op te kijken. Er is niks glorieus aan.

Wat moet hij gekwetst zijn. Zo verraden door zijn eigen broers. 17 lentes jong. 17 jaar nog maar!

5. Onze familie en jeugd

Het zijn, zo denk ik vaak, **de drie grootste uitdagingen in het leven**, die we allemaal vroeger of later onder ogen moeten zien:

- 1) de **familie** waaruit je komt
- 2) de **eenzaamheid** in je leven
- 3) de **pijn** die je is aangedaan

Ik weet niet alle feiten van jouw leven. Ik weet niet uit wat voor een familie jij komt, of je het heel goed of juist slecht heeft getroffen. De ervaring leert dat het toch niet allemaal goud is wat er blinkt. Elk huisje heeft z'n kruisje, zeggen ze wel eens.

Eenzaamheid is het tweede. Sommigen hebben er meer mee te stellen dan met anderen. Het kan zo'n pijn doen om in de steek gelaten te worden door je man of vrouw. Je kunt zo verlangen naar vrienden om je heen. Je kunt je zo onbegrepen en alleen voelen. Eenzaamheid is misschien wel de meest moeilijke realiteit in dit aardse leven. Hoe verlangen we allemaal niet naar iemand die ons begrijpt, aanvoelt, een arm om ons heen legt en er voor ons is? God schiep de hemel en de aarde. Niet minder dan 7x horen we God zeggen: En God zag dat het goed was. De eerste keer dat God zag dat het *niet* goed was, en het *enige* waarvan hij zei dat het niet goed was, was toen hij zag dat de mens alleen was.

Als derde is er de pijn die je is aangedaan. Ook hier hebben sommige mensen het zwaarder te verduren dan anderen. De praktijk leert dat negatieve dingen soms lang en sterk in ons geheugen kunnen blijven vast zitten. Meer nog, dan een goede gebeurtenis ooit kan - want die zijn er ook heus wel.

Drie uitdaging: je familie, eenzaamheid, en de pijn die je is aangedaan.

Drie dingen die je met je mee draagt. Niet dingen die je enkel 'overkomen' zijn, maar dingen die je bepalen tot in het diepst van wie je bent.

6. Hoe reageer je

En de vraag is: Hoe reageer je?

Twila Paris is een gospel zangeres. In de Opwekkingsbundel staan enkele liederen van haar. Op één van haar cd's zegt ze het volgende::

Weet je, soms voelen we ons echt in de stemming om God te aanbidden. Maar de realiteit is, dat het bij het leven hoort, dat we het soms ook erg moeilijk kunnen hebben. Het leven kan ons soms erg teleurstellen, het kan soms zelfs vernietigend hard zijn. En de vraag is: Hoe reageer je?

Twila Paris antwoordt:

Je steunt op Jezus. Je wandelt met hem, hand in hand, dag na dag. Wanneer er dan moeilijke momenten komen, weet je hoe je op hem moet steunen en niet op je eigen inzichten.

Hoe reageer je?

Als je teleurgesteld bent in het leven, als familieproblemen je bezig houden, als pijnlijke woorden door je heen blijven gaan?

Je kunt reageren zoals de broers van Jozef. Zij hielden de 'familietraditie' in ere: zoals hun moeders elkaar haatten, zo haatten zij Jozef. Zoals hun vader zijn vader had bedrogen zo bedriegen zij hun vader.

Begrijpelijk is dat misschien ook nog wel. Maar is het terecht, om zo te reageren?

Ik bedoel: het is heel gemakkelijk om alles om ons heen, in ons leven, in onze jeugd de schuld te geven van ons gedrag. De schuld te geven van waarom wij Jezus niet volledig navolgen. 'Mensen hebben zulke pijnlijke dingen tegen mij gesproken, dan kun je toch ook niet verwachten dat ik vriendelijke woorden spreek?' 'Ik zit in zulke moeilijke omstandigheden, God begrijpt toch ook wel dat ik nu geen tijd heb om voorbede voor anderen te doen?'

Maar je kunt ook anders reageren.

7. Jozefs antwoord

Laten we opnieuw naar Jozef kijken. Stel je Jozef voor. In die situatie: 17 jaar oud. Alleen en verlaten en met zoveel vragen. Hij wist niet wat de toekomst zou brengen. Er zijn zoveel mensen die op God vertrouwen en wiens leven ook niet op een troon eindigt. Ook in die tijd. Hij wist niet wat de toekomst zou brengen. En toch was dit waar de beslissingen vielen. Hier zien we wie God in Jozefs leven is, niet pas als God hem op de troon zet.

En dan zien we dat het beslissende punt niet allereerst een uiterlijke *daad* is van Jozef, en trouwens ook niet een uiterlijke daad van zegen *ván* God die hem op de troon zet. Nee, het is het innerlijk van Jozef. Zijn karakter. Dat is waar de beslissing vallen.

Het meest verbazende van Jozef is niet wat hij deed. Het is niet het feit dat hij de heerser over het huis van Potifar werd. Of de gave die hij had om dromen uit te leggen. Het is het karakter van Jozef, dat ons, gezien zijn achtergrond, met stomheid versted doet staan.

We leren Jozef kennen als een:

Trouwe gelovige

Elk verhaal dat volgt in het leven van Jozef begint met die woorden: De HEER was met hem. Zijn moeder kon niet loskomen van de afgoden, maar Jozef was God geheel toegewijd.

Betrouwbaar

Potifar gaf hem daarom zonder enig probleem heel zijn huis in Jozefs handen. De gevangenisbewaarder vertrouwde hem een leidinggevende functie in de gevangenis toe. Laban was niet te vertrouwen geweest, zijn broers logen de boel bij elkaar - maar Jozef doorbreekt die vloek van leugen en bedrog die op de familie ligt. Hij is te vertrouwen.

Betrouwbaarheid gaat samen met *Seksuele reinheid*

Hij gaat niet in op de avances van de vrouw van Potifar. Hij volgt het voorbeeld van zijn broer Ruben die met de vrouw van zijn vader sliep niet. Oók omdat hij het vertrouwen dat zijn meester in hem heeft gesteld niet wil beschamen. Zijn integriteit staat op het spel. Lees Genesis 39 er maar op na. Jozef is betrouwbaar richting zijn meester, en hij handelt daarin rechtvaardig tegenover God.

Tot slot kenmerkt *Liefde* het karakter van Jozef.

Het is je bijna niet voor te stellen, dat als na jaren zijn broers voor hem staan in Egypte, dat hij in tranen uitbarst en hen liefdevol omhelst. Jaren van eenzaamheid, jaren waarin de pijn aan hem geknaagd moet hebben. Tegenover zijn broers houdt hij nog lang de schijn op en zegt niet dat hij hun broer is. Ja,

hier wordt het spannend! Even... even lijkt het alsof de familietraditie zich voortzet.

Maar uiteindelijk doorbreekt hij alles wat hem geleerd is en wat hem ten voorbeeld gegeven is: Hij doorbreekt het bedrog wanneer hij zich aan zijn broers bekend maakt, en hij doorbreekt de haat wanneer hij hen vol liefde in zijn armen sluit.

Dat is het karakter van Jozef: Gelovig, betrouwbaar, rechtvaardig, heilig, liefdevol.

Het eerste kenmerk, het geloof, vormt daarbij de basis voor de andere vier. We lezen zo vaak in de geschiedenis van Jozef de woorden: de HEER was met hem. Laten we niet vergeten: **dát is waar het geheim ligt**, waardoor hij kon veranderen. God zelf is aanwezig in het leven van Jozef.

Met wanhoop kunnen we naar ons leven kijken, en we kunnen ons afvragen hoe we er ooit iets aan kunnen veranderen. Hoe we onszelf ooit kunnen veranderen? Dat kunnen we ook niet. **Maar als God in je leven is**, als hij door zijn Geest in je hart mag wonen, **dan is er verandering en vernieuwing mogelijk die je zelf niet voor mogelijk had gehouden**, en die je zelf ook niet had kunnen bereiken. Dan kun je een ander mens worden.

8. Uw antwoord

Ik weet niet wat uw verhaal is.

Als het kon zou ik er naar willen luisteren. Woord voor woord.

Ik zou u willen vragen:

Waar ligt uw pijn?

Wat beïnvloedt uw leven nu nog steeds?

Wat achtervolgt u?

Hoe staat het met uw moeder en vader?

Hoe hebben zij u beschadigd?

Ik zou u ook willen vragen: hoe gaat u daar mee om?

God weet wie u bent. Van voor, van achter, van onder, van boven.

Hij kent u dieper dan u uzelf kent. Dat is een troost voor alles wat we hebben meegemaakt en wie we zijn. Het is een waarschuwing die ons oproept nu oprecht voor God te leven.

Hoe gaan wij om met ons verleden? Met onze familie? Met onze pijn?

Wie bent u te midden van het leven dat u hier heeft?

God is wanhopig op zoek naar mensen die hem gelovig dienen, 'doen wat recht is en nederig de weg gaan van hun God.' (Micha 6:8)

Twila Paris zei het al:

Het leven kan ons soms erg teleurstellen,
het kan soms zelfs vernietigend hard zijn.

En de vraag is: Hoe reageer je?

9. Joodse legende

Hoe reageer je?

We kunnen ons van Jozef herinneren hoe hij dromen kon uitleggen, dat hij koning in Egypte was, en wat meer hij allemaal niet deed. Laten we toch vooral onthouden wie hij was.

Dat is hoe hij in de Joodse traditie herinnerd wordt: als de gelovige, betrouwbare, rechtvaardige, heilig levende en liefdevolle man. In de joodse legendes over Jozef zien we dat terug.

In het laatste vers van Genesis lezen we dat Jozef werd gebalsemd en in een sarcofaag gelegd werd in Egypte. Later hebben de joden deze sarcofaag met de stoffelijke resten van Jozef mee terug genomen naar Kanaän. In het Hebreeuws wordt niet het woord 'sarcofaag' gebruikt. Er staat dat Jozef in een 'ark' werd gelegd. Het is hetzelfde woord als de 'ark van het verbond', waar later in de woestijn bij de Sinaï de 2 stenen tafelen met de 10 geboden in werden gelegd. Zo kwam het, zo vertelt de joodse legende, dat toen Israël door de woestijn trok voor 40 jaar, ze twee arken met zich mee droegen. Al die jaren in de woestijn nam Israël deze twee kisten met zich mee, de ene was de kist die de botten bevatte van de de man Jozef, en de ander was de ark die het verbond van de levende God bevatte.

Voorbijgangers die de twee items zagen waren verwonderd over dit vreemde schouwspel dat aan hun ogen voorbij trok, en ze vroegen: **Hoe kan het, dat de ark van een *dode* naast de ark van de *Eeuwig-Levende* terecht komt?** Het antwoord was, dat de dode man die bewaard werd in de ene, de geboden vervulde die bewaard werden in de andere.

Mag God u zegenen.

